

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1957

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 25

11—13 november

Debatter m. m.

Onsdagen den 13 november	Sid.
Fraktlindring för motorfordonstransport Gotland—fastlandet	6
Fast vägförbindelse över sjön Bolmen	8
Vinstutlottning i samband med återbetalning av preliminär skatt	11
Utredning ang. lantbruksnämndernas avskaffande m. m.	17
Utformningen av statens lantbrukskemiska laboratorium	20
Ang. försäljning av vissa kronoegendomar:	
Slogstorp 6 ^a i Malmöhus län	21
Starrarp 8 ^a i Malmöhus län	25

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 13 november	
Bevillningsutskottets betänkande nr 49, ang. godkännande av avtal med Ceylon för undvikande av dubbelbeskattning m. m.	6
Jordbruksutskottets utlåtande nr 37, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	6
Statsutskottets utlåtande nr 142, ang. nya riktlinjer för tillämpningen av den s. k. eftergiftskungörelsen	6
— nr 143, ang. bidrag till hemkonsulentverksamhet i städerna	6
— nr 144, ang. ändring av gällande bestämmelser om värnpliktsavlöning m. m.	6
— nr 145, ang. en effektiv bevakningsorganisation för väghållningen vintertid m. m.	6
— nr 146, ang. fraktlindring för motorfordonstransport Gotland—fastlandet	6
— nr 147, ang. en fast vägförbindelse över sjön Bolmen	8
— nr 148, ang. ersättning till värnpliktige Bengt Ryding	11
— nr 149, ang. ersättning till värnpliktige Rune Ljunggren	11
— nr 150, ang. ytterligare understöd till H. K. B. Carlzén med anledning av invaliditet, ådragen under militärtjänstgöring	11
— nr 151, ang. stöd åt svenska grammofoninspelningar av seriös musik	11

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 152, ang. rätten till familjepension efter statlig befattningshavare m. m.	11
— nr 153, ang. kostnaderna för hemtransport av befattningshavare som avlider under tjänstgöring på annan ort	11
— nr 154, ang. vinstutlottning i samband med återbetalning av preliminär skatt	11
— nr 155, ang. förbudet att med tjänst såsom domare förena skiljemannauppdrag m. m.	17
Jordbruksutskottets utlåtande nr 34, ang. utredning rörande lantbruksnämndernas avskaffande m. m.	17
— nr 35, ang. den definitiva utformningen av statens lantbrukskemiska laboratorium	20
— nr 36, ang. utredningar och förslag på trädgårdsnäringens område m. m.	21
— nr 38, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	21

Måndagen den 11 november

Kammaren sammanträdde kl. 17.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272).

Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

Anmäldes och bordlades riksdagens revisorerers särskilda berättelse om reservpensionsförmåner inom försvaret.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad ber härmed få anhålla om ledighet från riksdagsarbetet den 9—18 november 1957 för att enligt uppdrag deltaga i FAO-konferensens sammanträde i Rom.

Stockholm den 7 november 1957

Sigfrid Larsson

Till riksdagens första kammare

Härmed får undertecknad anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. den 8 innevarande november tills vidare för fullgörande av uppdrag att vara svenskt ombud vid Förenta Nationernas generalförsamling.

Stockholm den 7 november 1957

S. G. W. Wahlund

De begärda ledigheterna beviljades, beträffande herr Wahlund för den tid, som åtginge för fullgörande av ifrågavarande uppdrag.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya riktlinjer för tillämpningen av kungörelsen den 5 juni 1953 (nr 475) om eftergift i vissa fall av belopp, vilka lämnats såsom ekonomiskt bistånd av utlandsmyndighet;

nr 143, i anledning av väckta motioner angående bidrag till hemkonsulentverksamhet i städerna;

nr 144, i anledning av väckt motion om viss ändring av gällande bestämmelser om värnpliktsavlöning m. m.;

nr 145, i anledning av väckta motioner angående en effektiv bevaknings- och beredskapsorganisation för väghållningen vintertid;

nr 146, i anledning av väckt motion om fraktlindring för transport i vissa fall av motorfordon mellan Gotland och fastlandet;

nr 147, i anledning av väckta motioner angående utredning om en fast vägförbindelse över sjön Bolmen mellan Bolmsö och Sunnaryd;

nr 148, i anledning av väckt motion angående viss ersättning till värnpliktige Bengt Ryding;

nr 149, i anledning av väckt motion angående ersättning till värnpliktige Rune Ljunggren för skada, åsamkad under militär fälttjänstövning;

nr 150, i anledning av väckt motion angående ytterligare understöd till Harry Karl Bernhard Carlzén med anled-

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 184, angående utlämnande av stöd-lån till jordbrukare, m. m.;

nr 185, angående utbyggnad av en storflygplats; samt

nr 186, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 27 § 3 mom. och 69 §

ning av invaliditet, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 151, i anledning av väckt motion angående stöd åt svenska grammofoninspelningar av seriös musik genom restitution av varuskatt på grammofonskivor m. m.;

nr 152, i anledning av väckta motioner om höjning av maximiåldern för statliga befattningshavare att ingå äktenskap med rätt för efterlevande make att erhålla familjepension eller familjelivränta;

nr 153, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande gäldandet av kostnader för hemtransport av befattningshavare, som avlider under tjänstgöring på annan ort;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående visst lötteriförfarande i samband med återbetalning av överskjutande preliminärskatt jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 155, i anledning av väckt motion om utredning huruvida ovillkorligt för-

bud bör gälla för att med tjänst såsom domare förena skiljemannauppdrag m. m.; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av väckta motioner om utredning angående lantbruksnämndernas avskaffande m. m.;

nr 35, i anledning av väckt motion angående den definitiva utformningen av statens lantbrukskemiska laboratorium;

nr 36, i anledning av väckta motioner angående utredningar och förslag på trädgårdsnäringens område m. m.; samt

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser Åstad 1¹ i Östergötlands län m. fl. fastigheter.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 17.06.

In fidem
G. H. Berggren

Tisdagen den 12 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

På grund av sammanträde inom OEEC:s ministerråd i Paris får jag härmed anhålla om tjänstledighet från riksdagsarbetet för tiden 13—15 november 1957.

Stockholm den 12 november 1957

Gunnar Lange

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 184, angående utlämnande av stödlån till jordbrukare, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 185, angående utbyggnad av en storflygplats.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 186, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 27 § 3 mom. och 69 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet riksdagens revisorers särskilda berättelse om reservpensionsförmåner inom försvaret.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 142—155 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 34—36 och 38.

Anmälades och bordlades en av herr *Elowsson, Nils*, under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 557, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av en storflygplats.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.04.

In fidem

G. H. Berggren

Onsdagen den 13 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Elowsson, Nils*, väckta motionen nr 557.

Om fraktlindring för motorfordonstransport Gotland—fastlandet

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Ceylon för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 146, i anledning av väckt motion om fraktlindring för transport i vissa fall av motorfordon mellan Gotland och fastlandet.

I en inom första kammaren av herr *Franzén* väckt motion (I: 358) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ett särskilt fraktlindringsbidrag, att avräknas mot automobilskattemedlen, skulle utgå för transport på reguljär båtlinje mellan Gotland och fastlandet av motorfordon inregistrerade i Gotlands län, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag beträffande härför skäligt belopp och erforderliga bestämmelser i övrigt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser Fettjestad Ågården 2¹ i Östergötlands län m. fl. fastigheter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 358 icke måtte av riksdagen bifallas.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

Herr FRANZÉN (cp):

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya riktlinjer för tillämpningen av kungörelsen den 5 juni 1953 (nr 475) om eftergift i vissa fall av belopp, vilka lämnats såsom ekonomiskt bistånd av utlandsmyndighet;

Herr talman! Till grund för detta utlåtande ligger en motion, som är väckt angående fraktlindring för bilar från Gotland till fastlandet. Jag tänker inte hålla någon längre föreläsning om hur besvärligt Gotland har det i frakthänseende sjöledes, utan jag skall bara i korthet ge några synpunkter på frågan.

nr 143, i anledning av väckta motioner angående bidrag till hemkonsulentverksamhet i städerna;

Jag tar mig friheten att läsa upp det första stycket i motionen: »Gotland måste i kommunikationshänseende sägas vara starkt handikappat i jämförelse med övriga delar av landet. Särskilt måste kostnaderna för transporter av motorfordon mellan Gotland och fastlandet anses vara alltför höga. En bilägare får

nr 144, i anledning av väckt motion om viss ändring av gällande bestämmelser om värnpliktsavlönning m. m.; samt

nr 145, i anledning av väckta motioner angående en effektiv bevaknings- och beredskapsorganisation för väghållningen vintertid.

Om fraktlindring för motorfordonstransport Gotland—fastlandet

betala 100 å 150 kronor för att få sin bil övertransporterad med båt. Om man t. ex. för en sällskapsresa skall föra över en buss, får man betala en fraktavgift av 700 å 800 kronor och ofta ännu mera.»

Bara den passusen säger ju, hur handikappat Gotland är i det hänseendet. Vi betalar samma bilskatter på Gotland som de som bor på fastlandet gör, men en bilägare på fastlandet kan köra över hela landet, ja, över hela Skandinavien, för samma skatt, för vilken en bilägare på Gotland endast får köra på vårt begränsade område.

Min avsikt med denna motion var, att man skulle få en provisorisk lindring i kostnaderna för frakter, tills den utredning, som pågår, blir färdig. Redan 1945 begärde ju riksdagen en utredning angående kommunikationerna mellan Gotland och fastlandet. Utredningen blev klar 1951, men sedan dess har mycket litet hänt.

Denna motion har remitterats till länsstyrelsen i Gotlands län, som var positivt inställd till däri anförda synpunkter. Även den lokala kommittén, som fortsätter att arbeta med kommunikationsfrågorna på Gotland men som har hand om vissa detaljspörsmål, har varit tillfrågad och varit positivt inställd. Ändå har statsutskottet med åberopande av dessa yttranden kommit fram till att man skall avslå motionen.

Jag hade inte heller tänkt, att det skulle gå på annat sätt, ty det pågår ju en utredning här, och då är det väldigt lätt för ett utskott att säga att motionen bör gå till denna utredning. Det har också skett i detta fall. Utskottet säger, att Ö-utredningen kommer att ta upp detta spörsmål.

Ö-utredningen har emellertid inte direktiv för denna fråga. På en interpellation, som väcktes i fjol i första kammaren, svarade handelsministern, att utredningen inte har sådana direktiv och att han inte hade anledning att ge utredningen de direktiven heller.

När nu länsstyrelsen i Gotlands län, vars chef är ordförande i utredningen, uttalat sig så positivt i denna fråga, föreställer jag mig att utredningen har

samma inställning men har dock icke direktiv att lösa frågan i stort. Jag hoppas att utskottet, när frågan nästa gång kommer upp, ser litet allvarigare på problemet och blir mera positivt inställt till dess lösning.

Ja, herr talman, jag tror inte, att det finns möjligheter att få kammaren med på motionen i dag — men frågan kommer i alla fall att lösas så småningom — men jag skall ändå yrka bifall till motionen.

Herr JOHANSSON, IVAR, (cp):

Herr talman! Den motion som här är väckt behandlar ju frågan om transporternas ordnande mellan Gotland och fastlandet på en speciell punkt. Som den ärade motionären här har framhållit har ju en utredning, 1945 års Gotlandskommitté, tidigare brottats med problemet och avlämnat förslag bl. a. i transportfrågan. För närvarande sitter också 1954 års Ö-utredning, som sannolikt inte kan undgå att även i sin tur komma in på transportproblemen, ty det är ju en kärnpunkt i allt som rör Gotland och dess förbindelser med fastlandet.

Herr Franzén har endast önskat att fraktlindringsbidrag för bilar skall utgå till sådana som är registrerade på Gotland och att anordningen skulle vara av provisorisk karaktär. Det är sant att det visserligen är fråga om ett provisorium, men å andra sidan brukar inte riksdagen föregripa utredningar, och det finns väl knappast anledning att göra det nu när vi vet att Ö-utredningen i en mycket nära framtid är färdig med sitt uppdrag och således kommer att framlägga förslag till bl. a. transportfrågornas lösning. Kungl. Maj:t får då möjlighet att på grundval av material från båda utredningarna vidtaga de åtgärder, som kan anses lämpliga i detta och i andra avseenden.

Visserligen har länsstyrelsen i Gotlands län varit positiv och visserligen har den lokala kommittén varit detsamma, men kvar står nog, herr talman, att det finns en viss tveksamhet även hos dessa. Jag vil erinra om att kommittén bl. a. framhåller att en väsentlig skillnad

Om en fast vägförbindelse över sjön Bolmen

nu föreligger i biltransportkostnadernas sammansättning, beroende på om transporten sker å fartyg, där bilen kan köras direkt ombord, eller den måste tagas ombord med tillhjälp av fartygets lastanordningar och visst antal stuveriarbetare. Kommittén säger sig också vilja framhålla, att vid eventuell nyanskaffning av båtmateriel för den reguljära traden mellan Gotland och fastlandet en sådan båttyp bör konstrueras, där hanteringskostnaderna i största utsträckning elimineras. Man kan läsa emellan raderna att kommittén menar att saken knappast är möjlig att realisera i dagens läge, med sannolik brist på lastutrymme i förhållande till transportbehovet av bilar, men att kommittén givetvis är angelägen att det skall kunna ske så fort som möjligt.

Jag tror därför, herr talman, att frågan, då den ligger till som den gör, vinner på att få en lösning i det större sammanhang, som utredningarna förutsätter, och då den nu arbetande utredningen ser ut att kunna bli färdig inom en inte alltför avlägsen framtid är det knappast rimligt att denna lilla detalj brytes ut och löses provisoriskt.

Utskottet har därför ansett att man inte nu bör fatta beslut i denna detaljfråga innan pågående utredningar har slutförts. Jag vill instämma i detta utskottets uttalande och ber att få yrka bifall till det föreliggande utskottsutlåtandet.

Herr FRANZÉN (cp):

Herr talman! Utskottets talesman menar att detta är en liten sak för Gotland. Det är det inte, utan det vore en stor sak om man kunde lösa den provisoriskt innan de stora utredningarna blir klara. Det ligger till på det sättet, att utredningarna inte har direktiv att lösa frågan i stort. De kommer säkerligen att skriva positivt, men de har inte fått direktiv för denna sak. Det är möjligt att den lokala kommittén som är tillsatt för detaljfrågor även kan titta på frågan i stort, men för Gotlands del hade det betydelse mycket om vi hade fått en provisorisk lösning till att börja med.

Jag förstår att det av formella skäl in-

te går att yrka bifall till motionen och är övertygad om att motionen i vilket fall som helst inte i dag skulle komma att bifallas kan jag ta tillbaka yrkandet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om en fast vägförbindelse över sjön Bolmen

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 147, i anledning av väckta motioner angående utredning om en fast vägförbindelse över sjön Bolmen mellan Bolmsö och Sunnaryd.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Theodor Johansson* m. fl. (I: 108) och den andra inom andra kammaren av herr *von Seth* m. fl. (II: 157), hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhänga om utredning om en fast vägförbindelse över sjön Bolmen mellan Bolmsö och Sunnaryd samt om vidtagande av de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 108 och II: 157 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr JOHANSSON, THEODOR, (cp):

Herr talman! Jag skall be att få ta kammarens tid i anspråk för att lämna en liten redogörelse för denna fråga utöver vad som har anförts i motionen.

Föreliggande motion om en fast vägförbindelse över sjön Bolmen mellan Bolmsö och Sunnaryd hör inte till de företag som kan inräknas under beteckningen storbroar trots att det gäller en väglängd av cirka 1 km. Denna vägförbindelse är avsedd att byggas till huvudsaklig del genom utfyllnad och med en mindre bro. Vattendjupet är nämligen inte större än att vägbank kan anläggas. Material härför kan erhållas fritt inom relativt kort avstånd. Det är där-

Om en fast vägförbindelse över sjön Bolmen

för möjligt att få till stånd en fast vägförbindelse för en förhållandevis låg kostnad.

Anledningen till att motion om utförande av en kostnadsberäkning för detta vägföretag förelagts riksdagen är bl. a. att man från ortsbefolkningens sida befarar, att det kommer att dröja alltför länge innan vägföretaget i fråga kan medtagas i vägförvaltningens planer på grund av den begränsning av medelstildelningen som har skett under senare år.

Vid vissa tillfällen och särskilt under sommarmånaderna uppstår ofta rubbningar i trafiken med långa väntetider för trafikanterna. Vägen över Bolmsö utgör en lämplig förbindelseväg från Ljungby i Kronobergs län för trafikanten mot Gislaved—Borås—Göteborg, liksom den även är en förbindelseväg mot Unnaryd, samt naturligtvis också i motsatt riktning. Vidare är Bolmsö en turistort, vilket ökar trafiken under sommarmånaderna. Denna trafik har visat stark ökning och kommer tydligen att ytterligare öka. Den nuvarande färjeförbindelsen är därför otillräcklig och för övrigt ganska kostsam.

Frågan om anläggandet av en fast vägförbindelse diskuterades innan den nuvarande färjan insattes i trafik år 1951. Kostnaden beräknades då preliminärt till 1 100 000 kronor, vartill eventuellt kom några hundra tusen kronor för anslutningsvägar. Samtidigt gjordes beräkningar av kostnaden för en ny färja. Man kom fram till att kostnaden skulle motsvara ett kapitaliserat belopp av 800 000 kronor. Det var alltså kostnadsskillnaden som blev avgörande för att det blev en färja i stället för en fast vägförbindelse. Biltrafiken hade vid den tidpunkten ej heller fått den omfattning som den för närvarande har. Man trodde dessutom ganska allmänt att färjeförbindelsen skulle bli tillfredsställande.

Nu har, som jag redan anfört, färjtrafiken blivit otillräcklig. Detta var givetvis inte lätt att förutse när man beslöt inrätta färjeförbindelsen. Man räknade då inte heller med att kostnaden

för driften av färjan skulle bli så hög som den faktiskt blivit. Driftkostnaderna för färjan uppgår till 110 000 kronor per år. Om man vid beslutets fattande hade kunnat förutse dessa kostnader torde det ifrågasatta vägbygget i dag ha varit verkställt.

Nu har, vilket inte torde vara obekant för kammarens ledamöter, biltrafiken ökat på alla vägar. Därmed har uppstått ökade krav på utbyggnad och omläggning av ett stort antal vägar, särskilt alla huvudleder och länsvägar. Det synes under dessa förhållanden inte vara möjligt att inrymma den här önskade vägförbindelsen i vägförvaltningens planer inom rimlig tid, särskilt med tanke på den mycket hårt begränsade tilldelningen av medel för vägar i Jönköpings län. Medelstildelningen för vägar inom Jönköpings län är för närvarande 7 miljoner kronor om året mot tidigare 12 miljoner. Det torde därför vara omöjligt att få med den ifrågasatta vägförbindelsen över Bolmen i femårsplanen. Av denna anledning har man från ortsbefolkningens sida ansett det nödvändigt att en kostnadsberäkning och arbetsplan uppgöres för vägföretaget, så att utbyggnaden kan ske vid lämpligt tillfälle. Man har varit så intresserad av att företaget kommer till stånd att kommunen låtit upprätta en arbetsplan, vilken kostat kommunen 5 000 kronor. Detta intresse för vägförbindelsen bevisar att det föreligger ett stort behov av densamma, och det visar dessutom en sällsynt stor ekonomisk uppoffring från kommunens sida för något som rätteligen är en ställig angelägenhet.

Förutom att en fast vägförbindelse skulle bli av värde för genomfartstrafiken och turisttrafiken, så har densamma stor betydelse för den lokala samfärdseln. Bolmsö församling hör till Unnaryds kommun i kommunalt hänseende. Det blir därför ett ganska stort antal resor från Bolmsö till Unnaryd. Vid vissa tillfällen, särskilt när sjön är isbelagd så att färjan inte kan gå och isen inte bär trafiken, blir det ganska dyrbart att företa en resa till Unnaryd, då detta betyder en förlängning av vä-

Om en fast vägförbindelse över sjön Bolmen

gen med 42 km. Bolmsö församling är dessutom delad av sjön Bolmen. Från Bolmsö västerland (Sunnaryd) omkring sjön Bolmens norra del till Bolmsö kyrka är det 42 km. Vid begravningar t. ex. kan man få företaga färden runt Bolmens norra del. Att detta är besvärligt och kostsamt för befolkningen torde väl inte behöva framhållas.

Den kostnadsberäkning, som Skånska cementgjuteriet i Malmö har gjort, visar att en fast broförbindelse inte blir dyrare än att hålla färjan. Jag förutsätter, att beräkningen är tillförlitlig, vilket man inte har anledning att betvivla. Det är därför inte en fråga om några kostnadskrävande nya utgifter utan en förnuftig lösning av ett angeläget vägföretag. Jag tror även att vägmyndigheterna skulle ha god hjälp och nytta av den plan, som är upprättad, för sina beräkningar, vilka torde kunna inskränka sig till en kontrollberäkning av den verkställda utredningen. Det är knappast tänkbart, att något nytt skulle inträffa, som gör ett brobygge mellan Bolmsö och Sunnaryd överflödigt i framtiden. Det är väl föga troligt, att något sådant skulle inträffa, utan detta vägföretag måste förr eller senare utföras.

Jag ber också få anföra några siffror som bevis för den trafikökning som har skett under 1957. Den trafikräkning, som har utförts, visar en ökning jämfört med föregående redogörelse som är intagen i motionen. Denna trafikräkning omfattar åtta och en halv månad och visar följande siffror: 501 lastbilar, 117 bussar, 13 660 bilar, och vägtrafikanternas antal är 22 553. Det betyder alltså, att det har skett en ganska stor ökning sedan 1956, då antalet bilar var 11 088 och antalet trafikanter 18 516. Vidare har man kört extra turer med färjan under 1957 till ett antal av 691; 1956 hade man 670 extra turer. Detta visar, att även antalet extra turer har ökat. Färjan lastar högst fem personbilar, om de inte är alltför stora, och gäller det en lastbil med släpvagn, kan man inte ta mer än en. Detta gör ju, att trafiken hindras vid vissa tillfällen. Se-

dan är det ju turisttrafiken, som också har ökat väldigt under senare år. Många resande med bilar, som inte har tid att invänta färjan, måste vända och köra runt sjön Bolmens norra del, vilket förlänger resan betydligt och givetvis ökar kostnaderna. Hur många resande, som på så sätt får vända om och inte kommer över med färjan, finns det ju ingen statistik över.

Länsstyrelsen i länet har uttalat sig för att en arbetsplan upprättas i det fall att medelstildelningen i flerårsplanen 1958—1962 kunde ökas, så att även Bolmsö-vägförbindelsen kunde byggas inom de närmaste åren. Man är alltså från länsstyrelsens sida ense med motionärerna om behovet av en fast vägförbindelse. Det är alltså endast den begränsade medelstildelningen, som föranlett att vägföretaget inte kunnat beredas plats i flerårsplanen. Då kostnaden för färjhållningen ökar för varje år och är så betydande, synes det vara en ekonomiskt riktig sak att ordna med en fast broförbindelse. Företaget torde kunna ge en skälig ränta på nedlagda kostnader. Enligt beräkningen skulle man erhålla 4 procents ränta på nedlagt kapital.

Motionärerna hade väntat, att utskottet skulle ha tillstyrkt den utredning, som har begärts i den här frågan. Då utskottet inte har tillstyrkt motionen, anser jag inte heller att det är möjligt att få kammarens ledamöter att inta någon annan ställning, och jag skall, herr talman, inte heller göra något yrkande i frågan vid detta tillfälle.

Herr WEILAND (fp):

Herr talman! Jag ber att få instämma med den föregående talaren. Jag anser att behovet av denna förbindelse är så utomordentligt stort, att man borde ha gått in för att åstadkomma densamma.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Ang. vinstutlottning i samband med återbetalning av preliminär skatt

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 148, i anledning av väckt motion angående viss ersättning till värnpliktige Bengt Ryding;

nr 149, i anledning av väckt motion angående ersättning till värnpliktige Rune Ljunggren för skada, åsamkad under militär fälttjänstövning;

nr 150, i anledning av väckt motion angående ytterligare understöd till Harry Karl Bernhard Carlzén med anledning av invaliditet, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 151, i anledning av väckt motion angående stöd åt svenska grammofoninspelningar av seriös musik genom restitution av varuskatt på grammofonskivor m. m.;

nr 152, i anledning av väckta motioner om höjning av maximiåldern för statliga befattningshavare att ingå äktenskap med rätt för efterlevande make att erhålla familjepension eller familjelivränta; och

nr 153, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande gäldandet av kostnader för hemtransport av befattningshavare, som avlider under tjänstgöring på annan ort.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. vinstutlottning i samband med återbetalning av preliminär skatt

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående visst lotteriförfarande i samband med återbetalning av överskjutande preliminär skatt jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 181, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 17 oktober 1957, föreslagit riksdagen att dels besluta, att genom fullmäktiges i riksgäldskontoret försorg skulle utfärdas skattepremieobligationer och anordnas

vinstutlottning i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat, dels ock å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1957/58 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag å 7 200 000 kronor till Anordnande av vinstutlottning m. m. i samband med återbetalning av överskjutande preliminär skatt.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Mannerskantz* och *Bergh* (I: 555) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Dickson* och *Eliasson* i Moholm (II: 701), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 181, dels ock antaga ett i motionerna framställt förslag angående ändring av 69 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Danmans* (I: 556) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Boija* och *Carlsson* i Tibro (II: 702), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 181.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 555 och II: 701 samt I: 556 och II: 702, förstnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga,

1. besluta, att genom fullmäktiges i riksgäldskontoret försorg skulle utfärdas skattepremieobligationer och anordnas vinstutlottning i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 17 oktober 1957 förordats;

2. till Anordnande av vinstutlottning m. m. i samband med återbetalningen av överskjutande preliminär skatt å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1957/58 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 200 000 kronor;

Ang. vinstutlottning i samband med återbetalning av preliminär skatt

B. att motionerna I: 555 och II: 701, såvitt de avsåge ändring av uppbördsförordningen, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Ohlon*, *Sundelin* och *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herr *Widén*, fröken *Vinge* samt herr *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 555 och II: 701 samt I: 556 och II: 702, förstnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

B. att motionerna I: 555 och II: 701, såvitt de avsåge ändring av uppbördsförordningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda på sätt i denna reservation angivits och avslutas med en hemställan,

A. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 555 och II: 701 samt I: 556 och II: 702, förstnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

B. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 555 och II: 701, såvitt här vore i fråga, för sin del antaga följande förslag till

Förordning

angående ändring av 69 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272)

Härigenom förordnas att 69 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272) skall erhålla följande ändrade lydelse.

69 §.

1 mom. Därest den — — — preliminär skatt.

Ränta som — — — den skattskyldige.

Därest skattskyldig, för vilken den slutliga skatten överstiger den preliminära, låter det belopp, som enligt debet-

sedel å slutlig skatt tillkommer honom, innestå till den 15 juni året efter det debitering skett, äger han erhålla ränta med 4 % å det innestående beloppet, avrundat till närmast lägre hundratal kronor.

Därest sålunda innestående belopp jämte ränta icke uttagits av den skattskyldige senast den 15 juli, skall beloppet för den skattskyldiges räkning överföras å sparkonto hos bank som den skattskyldige angivit eller som eljest bedömes vara den för den skattskyldige lämpligaste.

Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer äger utfärda för tillämpningen av tredje och fjärde styckena erforderliga föreskrifter.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därom meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och skall tillämpas jämväl med avseende å överskjutande skatt enligt debetsedel å slutlig skatt 1957.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A

Herr **SUNDELIN** (fp):

Herr talman! Kungl. Maj:ts förslag såväl förra året som i år angående ett visst lotteriförfarande i samband med återbetalning av överskjutande preliminär skatt har motiverats med angelägenheten av att söka få till stånd en utjämning över budgetåret av de säsongmässiga variationerna mellan utgifts- och inkomstöverskott i statsbudgeten. Man hade tänkt sig, att om man genom ett lotteriförfarande med — liksom i andra lotterier — förespeglung om stora vinster, kunde locka dem som hade att återfå överskjutande preliminär skatt att uppskjuta uttagandet av dessa återbetalningsbelopp, skulle detta medverka till en utjämning av här nämnt slag.

Förra året betonades, att detta var ett försök och att det skulle bli beroende

Ang. vinstutlottning i samband med återbetalning av preliminär skatt

av hur det försöket utföll, om förfarandet skulle upprepas eller inte. Departementschefen erkänner nu att försöket inte lyckats så särskilt bra, men säger departementschefen, att lotteriet vann relativt liten anslutning torde i första hand bero på att förfarandet var nytt och oprövat.

Ja, man kan ju hålla med om att förfarandet att i bokstavlig mening spela lotteri med skattemedel var nytt och oprövat. Dock är väl inte lotterispel något för svenska folket främmande, så många lotterier av olika slag som vi har här i landet.

Nu är utgångsläget ett annat, anser departementschefen. Förfarandet har tillvunnit sig en vidsträckt publicitet och blivit känt bland allmänheten. Ja, visst har väl skattelotteriet fått en viss publicitet, men såvitt jag förstår har den publiciteten knappast gått i positiv riktning. Andra lotterier, t. ex. penninglotteriet, vinner stor publicitet och får väl också ganska stor reklam genom att tidningarna såvitt det är möjligt efter varje dragning med fotografier presenterar den eller dem som har vunnit högsta vinsten. Då det gäller skattelotteriet förra året, har vi emellertid icke i tidningarna fått se något fotografi av den lycklige vinnaren. Det lär ju inte vara riktigt utrett vem som fått de 300 000 kronor som utgjorde högsta vinsten. Men staten deltog ju själv i dragningen med nära en tredjedel av de deltagande obligationerna, så det är i varje fall en tänkbar möjlighet att vinsten kan ha hamnat där. I så fall kan det ha sina svårigheter att presentera ett fotografi av vinnaren.

Då förslaget om ett skattelotteri behandlades förra året, ansåg jag för min del att försöket borde få göras. Då nu detta försök, såsom jag ser det, i stort sett misslyckades, tycker jag att det inte borde upprepas. Även om det i år kommer att gå något bättre, jag vill inte utesluta den möjligheten, och försäljningen av skatteobligationer exempelvis skulle komma upp till 100 miljoner kronor — förra året blev det inte mer än 68,5 miljoner kronor — har jag

svårt att förstå, att detta skulle kunna ha någon avgörande betydelse för utjämningen av de säsongsmässiga variationerna mellan utgifts- och inkomstöverskott i statsbudgeten.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den i utskottets utlåtande fogade med nr 1 betecknade reservationen av herr Ohlon m. fl.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag kan i långa stycken instämma med herr Sundelin, och jag skall inte upprepa vad han har sagt. Alla är eniga om att syftet med detta lotteri skall vara att åstadkomma en utjämning av inkomster och utgifter över budgetåret. Det är när det gäller tillvägagångssättet att nå detta mål, som meningarna går isär. Man har nu just på grund av erfarenheten från förra året försökt taga till en mindre summa, så att staten inte i samma utsträckning som då skall behöva delta i lotteriet. Jag skall be att få understryka vad herr Sundelin här sade om att det blev litet oro i lägret då man började undra vart trehundrausen kronorsvinsten tagit vägen. Jag skall inte rikta någon kritik mot förfarandet, ty jag förstår att det av tekniska skäl var nödvändigt att det gick till på det sättet. Visst är det sant vad departementschefen säger, att lotteriet har nått en vidsträckt publicitet och blivit känt bland allmänheten. Men frågan är, som det sagts, om förfarandet har blivit välkänt. Därpå beror själva utfallet av det fortsatta försöket i år. Det är klart att saken blivit känd när man har lagt ned så pass stora kostnader som det här är fråga om. Jag frågar mig emellertid om det var väl använda pengar.

Statsutskottet sade ju förra året i sitt utlåtande nr 180, att vissa invändningar kunde göras ur principiell synpunkt, och utskottet sade då klart ifrån, att frågan borde hållas helt öppen och andra utvägar eventuellt prövas. Det är rätt intressant att studera utskottsbetänkandet i år, ty där förekommer ingenting om de principiella betänkligheterna. Man frågar sig då, om det förhållandet

Ang. vinstutlottning i samband med återbetalning av preliminär skatt

att utfallet av förra årets försök blev sämre än väntat kan ändra på uppfattningen om det principiellt lämpliga i att gå fram på den här vägen.

Här begäres nu ett anslag på mer än 7 miljoner kronor, och det är väl pengar, det också, föreställer jag mig. Jag frågar ännu en gång, om det kan vara klokt att använda så stora summor till detta ändamål. Personligen tror jag det inte. Men hur än utfallet blir — därom skall jag inte försöka att sia, ty det vet jag ingenting om — måste väl i alla fall förfarandet som sådant innebära en viss konkurrens med statens övriga upplåning, och staten behöver som bekant låna och låna rätt så mycket.

Nu går man i reservationen nr 1 fram på den linjen att yrka klart avslag, vilket vi nyss hörde. Man säger att man kan inte nu bifalla detta förslag, och man har heller inte kunnat gå på den linje som reservationen nr 2 innebär. I denna reservation hänvisar vi just till en av de andra utvägar, om vilka utskottet talade förra året. Det är ju klart att man med detta lotteri kan uppskjuta en viss del av uttagningarna av den överskjutande skatten, men det blir dock endast verkningar på kort sikt. Frågan är för övrigt, när man ser på den psykologiska sidan av saken, om man inte i längden snarare skadar sparsviljan, eftersom spela och spara inte står riktigt väl tillsammans, åtminstone inte enligt min uppfattning.

Nu föreslår vi i reservation nr 2 i stället en temporärt höjd ränta för att nå syftet. Vi har ju exempel från andra sammanhang, av vilka det framgår att man inte ens från regeringshåll är så värst rädd för att smälla till med rätt höga räntesatser. Nu menar emellertid vi reservanter under nr 2, att denna temporära räntehöjning inte borde bli en engångsföreteelse, och därför föreslår vi viss ändring i uppbördsförordningen. Hela problemet gäller dock att öka sparsviljan på lång sikt, och det är ju klart, som det sagts ett otal gånger från denna talarstol, att detta bäst sker genom en stabilisering av penningvärdet, men till

dess vi har fått den stabiliseringen, som alla önskar, så bör ju även andra utvägar prövas och däribland den som vi här har föreslagit. Den innebär ju ingenting principiellt nytt; jag kan bara hänvisa till premiesparandet, som infördes för ett par år sedan. Det låg ju samma tanke bakom detta som nu ligger bakom det föreliggande förslaget.

Herr talman! Jag skall inte upptaga tiden längre utan ber att få yrka bifall till reservationen nr 2.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Fröken Andersson framhöll ju, att när det gäller själva syftet med åtgärden, d. v. s. att åstadkomma en utjämning under budgetåret i fråga om statens utbetalningar, så är både utskottets majoritet och de tre reservanterna fröken Andersson samt herrar Skoglund och Staxäng egentligen överens. Dessa reservanter vill vara med om att försöka åstadkomma utjämning men säger att detta kan ske på andra vägar än genom lotteri. Man tänker sig att locka med en rätt hög ränta: 8 procent — 4 procent för ett halvt år — skulle skattebetalaren få på sina pengar, om han låt dem stå inne.

Det är klart att man kan bedöma effekten av de två sparformerna olika. Den ena metoden har prövats, och man kan naturligtvis tycka att det borde ha kommit in mer än de 68,5 miljonerna för att resultatet skulle anses gott. Men vi är sämre ställda, när det gäller att bedöma vilket resultat som kan nås på den väg som fröken Andersson anvisar. Om jag har 100 kronor och låter pengarna stå inne ett halvt år och jag vet med mig att jag får 4 kronor i ränta, är det ju inte säkert att det lockar mig i lika hög grad, som om jag vet att jag har chansen att kunna vinna ett stort belopp på att låta pengarna stå inne.

Jag tror därför att man kan ha anledning att säga, att vi väl åtminstone bör försöka ett år till och pröva denna metod. I och för sig har jag inte någonting emot den anordning som anvisats i reservation 2 — och jag tror inte heller att utskottet i princip haft det — men

Ang. vinstutlottning i samband med återbetalning av preliminär skatt

jag tror för min del inte att det är en lika effektiv metod som den vi förordat.

Däremot är det svårare att försöka förstå vad de reservanter, som står bakom reservation 1, egentligen har menat. De konstaterar att resultatet har blivit sämre än vad man föreställt sig. I motionen talar man emellertid mycket om det olustiga i att en del lotter blir osålda; det antyds att staten skulle ha vunnit högsta vinsten. I och för sig är den där diskussionen inte så särskilt fruktbar, i synnerhet som det i år föreslås en helt ny organisation beträffande detta lotteri.

Jag har svårt att förstå herr Sundelin, när han försöker gör det till någon stor fråga i detta sammanhang, om en vinst har utfallit eller inte. Vi som sitter här i salen ha väl de flesta varit eller är anslutna till folkrörelserna, och jag vågar gå i god för att de flesta också någon gång varit lotteriarrangörer. Men, herr Sundelin, om det anordnas ett lotteri på en sommarfest och det blir regn den dag man skall ha festen, inte kommer väl då någon av lottköparna på tanken att kräva av herr Sundelin om han är lotteriarrangör att han ovillkorligen skall lämna ut högsta vinsten, om inte lotterna var utsålda. Ja, så är det med lotterier; det kan naturligtvis inte lämnas någon garanti för att en lottköpare skall få något utbyte av lotten, utan man kan självfallet bli helt utan någon utdelning. Är det bara därför att staten är arrangör som man skulle frångå principer, som är självklara när det gäller anordnande av lotteri?

När man nu dessutom har ordnat så att det på förhand kan sägas, att det inte är någon risk att detta förhållande skall upprepas, tycker jag inte att herr Sundelin borde ha avhållit sig från att stödja förslaget.

Fröken Andersson påpekade att det är en viss skillnad på utskottets utlåtande i år och i fjol. Förra året talade man om principiella betänkligheter. Ja, herr Sundelin var med på förslaget i fjol, men kanske de principiella betänkligheterna har bortfallit, när herr Sundelin nu inte står bakom utskottets förslag i år.

Vi som står för utskottets utlåtande vill gärna understryka att erfarenheterna hittills kanske inte varit enbart goda. Man skulle ju kunna önska att resultatet blivit bättre. Emellertid ligger det väl mycket i vad som anförts i propositionen, att det tar tid innan en sådan här sak blir uppmärksam. Visst har det skrivits en hel del i pressen om denna fråga — herr Sundelin kanske bara läser vissa tidningar — men nog har det också skrivits om skattelotteriet på ett annat sätt än det som herr Sundelin här skildrat. Det kan ju tilläggas, att förutom att lotteriet har blivit mera känt har det vidtagits en organisatorisk förändring, som bör kunna utesluta en sådan kritik, som här har riktats mot förslaget. Jag tror därför att man lugnt kan rekommendera kammaren att vi gör försöket åtminstone ytterligare ett år.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr SUNDELIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara på en punkt göra en anmärkning till herr Holmqvists anförande.

Han gjorde en jämförelse med andra lotterier och sade — om jag uppfattade honom rätt — att om lotteriet får vinster kvar, så gör väl inte de, som köpt lotter, någon anmärkning härpå. Jag har inte alls påstått någonting i den riktningen, utan jag yttrade mig om högsta vinsten i skattelotteriet i ett annat sammanhang, nämligen då det gällde att skapa publicitet för lotteriet. I det fallet ansåg jag att skattelotteriet blivit handikappat genom att man inte kan visa på att högsta vinsten har utgått.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Om jag kunde fatta andemeningen i herr Holmqvists framställning rätt, tyckte han inte att reservation 2 var så förfärligt motbjudande; det framgick ganska klart av resonemanget. Men vad som återkommer nu och vad som mött oss tidigare under utskottsbehandlingen är invändningen, att den litet högre räntan inte betyder så mycket.

Ang. vinstutlottning i samband med återbetalning av preliminär skatt

I det fallet har vi dock högt föredöme, även om vi inte precis haft det för ögonen, nämligen då finansministern vill förmå folk att ordentligt betala in sina skatter genom att pålägga en väl tilltagen straffränta. Reservanterna vill se problemet från motsatta sidan och försöka stimulera människorna att låta sina pengar stå inne viss tid mot att de får en högre ränta. I princip kan jag inte se någon skillnad mellan de båda betraktelsesätten.

Även om man räknar med att resultatet av skattelotteriet i år skall bli litet bättre, frågar jag mig än en gång: Är det motiverat att lägga ned över 7 miljoner för att få in den summan? Det stannar för övrigt inte vid dessa 7 miljoner, eftersom posten också skall ha viss ersättning för sitt arbete med detta. Jag tycker att det är direkt opraktiskt att trycka en massa obligationer, agitera och lura folk att bli spelare i större utsträckning än de redan är. Det är, jag höll på att säga, en mer naturlig utväg att via en gratifikation i form av högre ränta stimulera till att låta den överskjutande skatten stå kvar.

Nu hänger ju detta fullkomligt »på gärsgårn». Lapparna som skall läggas in i övermorgon är väl redan tryckta, och därför misstänker jag att det inte är så mycket att göra åt saken.

Herr HOLMQVIST (s):

Her talman! Det måste uppenbart kosta pengar, om skattebetalarna skall kunna förmås att låta sin överskjutande skatt stå kvar under ett halvår. Om sedan dessa pengar betalas ut i form av ränta eller vinster är ju tämligen likgiltigt, sett ur statens synpunkt. Men att vissa kostnader uppstår måste vi vara införstådda med.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Jag ber endast att få ge ett svar till herr Holmqvist.

Han frågade med adress till oss som avgivit reservation 1: Vad har reservanterna menat? Jo, vi anser att fjolårets erfarenhet visat, att detta lotteri haft

mycket liten betydelse för statens likviditet. Mot bakgrunden av att riksgäldens korta lån mot skattkamarväxlar i december månad förra året belöpte sig till inte mindre än 2 350 miljoner kronor betyder de här 68 miljonerna fasligt litet. Detta är den faktiska sidan av saken.

Men sedan tillkommer en annan omständighet. Jag anser principiellt, att det inte är staten värdigt att i skattesammanhang etablera ett lotteri. Den synpunkten hade nog också finansministern i fjol, när han några dagar efter propositionen avlåtande använde uttrycket, att han hade »gett sig speldjävulen i våld». Nu har nämnde potentat inte varit finansministern gunstig, men han vill i alla fall fortsätta spelet. Han resonerar kanske på samma sätt som hustrun till den man, som hade bedrivit totalisatorspel på Åby travbana och kom hem till henne och berättade, att han hade förlorat pengar. Fruen lugnade honom med att säga: »Om du går tillbaka till dem och talar om som sanningen är, att du höll på fel häst, så kanske du får tillbaka dina pengar!»

Herr HOLMQVIST (s):

Jag vill bara notera som en nyhet, att man från folkpartiets sida menar att skattefrågorna och vad därmed sammanhänger skall behandlas i mycket seriös anda. Det brukar ju faktiskt eljest inte vara fallet från det hållet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av de förslag, som innefattades i motsvarande punkter i de båda vid utlåntagandet fogade reservationerna; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken Andersson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

Om utredning ang. lantbruksnämndernas avskaffande m. m.

ven varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 154 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antagas de förslag, som innefattas i motsvarande punkter i de båda vid utlåtandet fogade reservationerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befundo vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 35.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Fru *Sjöström-Bengtsson* anmälde, att hon vid omröstningen av misstag nedtryckt den ja-knapp, som befunno sig vid herr *Norlings* bänkplats. Å omröstningstavlan hade följaktligen för herr *Norling* markerats en ja-röst, oaktat han vid tillfället varit frånvarande, medan fru *Sjöström-Bengtsson*, som avsett att rösta ja för egen del, å tavlan utmärkts såsom frånvarande.

Punkten B

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 155, i anledning av väckt motion om utredning huruvida oivillkorligt förbud bör gälla för att med

tjänst såsom domare förena skiljemannauppdrag m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om utredning ang. lantbruksnämndernas avskaffande m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner om utredning angående lantbruksnämndernas avskaffande m. m.

I de inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 93 av herr *Weiland* och herr *Andersson*, *Axel*, samt II: 112 av herrar *Nelander* och *Hamrin* i Kalmar hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att handläggningen av ärenden rörande jordbrukets rationalisering måtte bli föremål för utredning, syftande till lantbruksnämndernas avskaffande och överförande av deras uppgifter till andra nu befintliga organ.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 93 och II: 112 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **WEILAND** (fp):

Herr talman! Redan då lantbruksnämnderna kom till, uttalades från många håll den meningen, att det var otillräckligt motiverat att denna nya organisation skulle inrättas, och man befarade att vissa svårigheter skulle uppstå när det gällde gränsdragningen mellan redan befintliga organisationers arbetsuppgifter och vad denna nya organisation skulle utföra. Lantbruksnämndernas tillkomst skulle medföra risk för onödigt dubbelarbete och därigenom förorsaka samhället ökade utgifter, som i stor utsträckning borde ha kunnat undvikas, om redan befintliga organ hade fått i uppdrag att utföra vad som nu skulle komma att åläggas lantbruksnämnderna.

Det torde nog kunna påstås, att det är mycket få institutioner i vårt land som kommit till under de senaste åren som

Om utredning ang. lantbruksnämndernas avskaffande m. m.

så befunnit sig i diskussionens centrum som lantbruksnämnderna. Den kritik, som de utsatts för, har också åtminstone för den utomstående i åtskilliga fall varit väl befogad. En sak, som icke heller kan förnekas, är att de åsamkat staten stora utgifter, som enligt åtskilligas mening till stor del varit onödiga. Säkert skulle flera miljoner kronor ha kunnat sparas, om man överförde lantbruksnämndernas uppgifter på andra närbesläktade, redan befintliga organ. Till dessa hör enligt mitt sätt att se hushållningssällskapen, som tillvunnit sig lantbruksbefolkningens i stort sett odelade förtroende, vilket tyvärr ej kan sägas om lantbruksnämnderna.

Det är — därom är vi alla eniga — ur sociala synpunkter av största vikt att vid jordbruket på landsbygden uppehålles en stabil och i ekonomiskt hänseende tryggad befolkning. En förutsättning härför är, att jordbruken i tillräcklig omfattning behålles i den i jordbruket arbetande befolkningens händer. Att vidta åtgärder, som befrämjar detta syfte, kan dock lika väl uppdragas åt hushållningssällskapen och åt andra befintliga organ som åt lantbruksnämnderna.

Det har infordrats yttranden av en hel del institutioner över de motioner det här gäller. Bl. a. har statskontoret yttrat sig i detta ärende och därvid hänvisat till ett tidigare yttrande i ämnet, där det sades, att det ej vore osannolikt, att dubbelarbete i viss utsträckning förekomme mellan de organ, som bure ansvaret för de olika verksamhetsgrenarna, samt att över huvud taget en viss överorganisation syntes präglade jordbruksområdet.

Vidare säger statskontoret i sitt i år avgivna yttrande, att statskontoret i princip därför alltjämt är av den mening, att skäl föreligger för en utredning i det av motionärerna angivna syftet.

Till och med lantbruksstyrelsen anser i sitt yttrande, att det inte är omöjligt att genomföra det förslag, som framlägges i motionerna. Men sedan säger lantbruksstyrelsen, att den inte anser att man bör fortsätta med att kritisera de förhållanden som nu är rådande, och

uttrycker sig nästan en smula hotfullt i slutet av sitt yttrande och säger, att man bör låta de organ, som nu har hand om de arbetsuppgifter det här gäller, vara i fred, så att den kan utföra sina uppgifter på ett riktigt sätt.

Hushållningssällskapens förbund har också yttrat sig och anför i sitt yttrande: »De gångna årens erfarenheter har givit belägg för att den lokala organisationen av de utav det allmänna understödda åtgärderna för jordbrukets rationalisering icke i alla avseenden är fullt tillfredsställande utformad.» Förbundet har alltså ungefär samma mening som kommit till uttryck i motionerna. Där emot har inte utskottet velat gå på den linjen utan avstyrkt motionerna i fråga.

Herr talman! Jag skall inte yrka bifall till motionerna, då jag finner det vara lönlöst. Jag vill emellertid säga, att jag finner denna fråga vara av den art, att den nog kommer åter i fortsättningen, och förr eller senare måste en ändring komma till stånd.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Då det inte framställts något yrkande, kunde det kanske vara onödigt att säga någonting. Jag skall därför inte mycket förlänga debatten. Jag vill emellertid ändå understryka, att jag tror att motionären, herr Weiland, tar väl lättvindigt på detta problem. Vi bör komma ihåg, att vår landsbygd f. n. genomgår en omfattande omställningsprocess och att lantbruksnämnderna i stor utsträckning formar den samhällsbildning och den struktur omställning, som försiggår på landsbygden, där jordbruket intar en central ställning.

Jag vill också erinra om att det — såsom angivits i utskottets utlåtande — pågår en utredning om gränsdragningen mellan hushållningssällskapens och lantbruksnämndernas arbetsuppgifter och frågan hur man på bästa sätt skall kunna utnyttja de inom båda organisationerna tillgängliga resurserna.

Vidare är sedan ett antal år tillbaka fastighetsbildningskommittén sysselsatt med att omarbete bestämmelserna om

Om utredning ang. lantbruksnämndernas avskaffande m. m.

delning av jord på landet. Jag hoppas att dessa bestämmelser skall kunna ändras så, att också sammanläggning kan komma in på ett mera positivt sätt än tidigare. Kommittén förväntas kunna framlägga sina förslag i varje fall inom ett par år, och man får då se hur mycket förfarandet kan förenklas.

Det föreslås i motionen, att man skall överlämna rationaliseringsarbetet, d. v. s. de uppgifter som åvilar lantbruksnämnderna i fråga om fastighetsbildning, sammanläggning, komplettering m. m. av fastigheter, till lantmäteristyrelsen. Med anledning härav vill jag rekommendera motionärerna att läsa vad lantmäteristyrelsen anför i sina petita till nionde huvudtiteln. Styrelsen säger att den har tillgång till så liten personal, att man inte kan hinna med arbetet utan har ådragit sig en omfattande eftersläpning. Skulle man då också lägga på styrelsen lantbruksnämndernas uppgifter, skulle eftersläpningen bli än större.

Det brukar ofta erinras om att den nuvarande organisationen för med sig så stora merkostnader. Naturligtvis kan det bli någon merkostnad, men när man sätter in kritiken på denna punkt, förefaller det nog, som om man utgår från att om lantmäteristyrelsen övertar den yttre rationaliseringen och hushållningssällskapen de uppgifter, som lantbruksnämnderna har när det gäller den inre rationaliseringen, skulle det inte kosta något nämnvärt. Men det förstår väl var och en, att detta är att räkna alltför lättvindigt på dessa uppgifter.

Till sist vill jag ta upp en sak, som lantbruksstyrelsen varit inne på och som jag tror är riktig. Styrelsen yttrar att hushållningssällskapen numera är tämligen fristående organisationer, som arbetar ganska fritt. Skulle det bli fråga om ett mera väsentligt överförande från lantbruksnämnderna av deras verksamhet med den inre rationaliseringen till hushållningssällskapen, är det klart att staten kommer att begära större kontroll över sällskapens verksamhet och på det sättet i större utsträckning binda hushållningssällskapen.

Jag har slutligen, herr talman, den uppfattningen, att det är riktigt vad lantbruksstyrelsen säger, nämligen att både lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen har sina stora, avgränsade uppgifter. På grund av den omfattande förändring som sker inom jordbruket till följd av avflyttning och den stora mekaniseringen, vilket medför stort behov av upplysnings- och kursverksamhet, har såväl lantbruksnämnderna som hushållningssällskapen en stor uppgift att fylla till landets fromma. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skall inte yttra mig om lantbruksnämndernas vara eller icke vara. Det är väl så att man har lyckats väl i vissa län och mindre väl i andra. Men det är en sak som redan från början påtalades här i riksdagen, och det är frågan om lantbruksnämndernas och länsbostadsnämndernas kompetensområden. Vad vi då befarade har besannats.

Om en jordbrukare söker statligt stöd för att bygga bostad, skall först lantbruksnämnden och sedan länsbostadsnämnden yttra sig. Om lantbruksnämnden ur sina synpunkter, ur jordbruksrationaliseringssynpunkter o. s. v., anser att byggnadsföretaget inte är lämpligt, blir det avslag, oavsett hur dålig bostad vederbörande jordbrukare än kan ha. Jag för min del påpekade redan vid tillkomsten av lantbruksnämnderna, att detta inte kunde vara ett sakernas tillstånd som är gott. Erfarenheten har nog visat, att det blir en dragkamp mellan dessa nämnder och kanske också fastighetsägaren. När lantbruksnämnden avstyrkt en framställning om lån, måste länsbostadsnämnden göra sig den frågan: Skall familjen alltjämt bo i en dålig bostad? Hur skall man bära sig åt för att den skall få en någorlunda dräglig bostadslägenhet?

Ja, i en hel del fall går det så till, att dessa arma människor får lov att avstycka ett tomtområde från sin jordbruksfastighet. Gör en jordbrukare det, kan han bygga en ny bostad åt sin fa-

Ang. utformningen av statens lantbrukskemiska laboratorium

milj. Om han alltså kringgår lagen på det sättet lyckas det, annars inte.

Den här saken borde rättas till så fort ske kan. Jag för min del anser, att antingen bör lantbruksnämnderna avgöra en sådan bostadsfråga eller också länsbostadsnämnderna. Den tudelning som nu förekommer är minst sagt mindre lyckad.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Jag vill helt instämma i vad herr Näsström här har sagt. Han är ordförande i en länsbostadsnämnd och ser det ur den synpunkten, och jag är med i en lantbruksnämnd och ser det ur den synpunkten, och vi kommer till precis samma resultat. Jag tror att det är mycket besvärligt för både länsbostadsnämnder och lantbruksnämnder att ha det som det är, och jag anser det mycket angeläget att man kommer fram till en översyn av bestämmelserna och även kan avge förslag, som på ett mera rationellt sätt klarar upp denna gränsdragning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Ang. utformningen av statens lantbrukskemiska laboratorium

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckt motion angående den definitiva utformningen av statens lantbrukskemiska laboratorium.

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 232, av herr *Osvald*, hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1958 års riksdag rörande den definitiva utformningen av statens lantbrukskemiska laboratorium samt angående ny institutionsbyggnad, personalbehov och utrustning för laboratoriet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Enligt vad utskottet inhämtat har chefen för jordbruksdepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 16 maj 1957 tillkallat en sakkunnig för att verkställa utredning och avge förslag rörande den statsunderstödda lantbrukskemiska analys- och kontrollverksamheten även som rörande behovet av personal, utrustning och lokaler vid statens lantbrukskemiska laboratorium. Av de för utredningsarbetet lämnade direktiven framgår, att utredningen bör bedrivas skyndsamt. Med hänsyn till det anförda torde motionärens framställning icke böra föranleda något initiativ från riksdagens sida. Utskottet hemställer sålunda, att motionen I: 232 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag vill inte underlåta att säga några ord i anledning av detta utlåtande. Den kemiska kontrollverksamheten utgör ju ett mycket viktigt led i många olika grenar av jordbruksvetenskaplig forskning, och det är därför för jordbruksforskningen och därmed också för jordbruket av mycket stort intresse, att den kemiska kontrollverksamheten verkligen motsvarar de krav, som man nu måste ställa på den. Den nuvarande kemiska kontrollanstalten, alltså statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, arbetar ju för närvarande under mycket otillfredsställande förhållanden både i fråga om lokaler och utrustning samt dessutom också i fråga om tillgängliga personalresurser. Det var i avsikt att råda bot på bristfälligheterna på detta område, som riksdagen år 1956 fattade beslut om en sådan förändring av den kemiska kontrollverksamheten, att analyslaboratoriet vid lantbruks-högskolan och statens lantbrukskemiska kontrollanstalt skulle sammanföras till en anstalt och förläggas till Ultuna. Det principbeslutet fattades som sagt av riksdagen år 1956. Sedan dess har emellertid ingenting blivit gjort.

Nu har i remissyttrandena från lantbrukskemiska kontrollanstalten bland annat framhållits, att »ur både anstaltens och dess personals synpunkter är

Ang. försäljning av f. d. skolhemmanet Slogstorp 6¹ i Malmöhus län

det fördelaktigt att förkorta perioden av ovisshet så mycket som möjligt och att få ett beslut vid 1958 års riksdag angående det nya laboratoriets definitiva utformning, den nya institutionsbyggnaden, personalbehovet och utrustningen». Jag vill tillägga att lantbrukshögskolans lärarkollegium, som ju i detta fall måste sägas vara i allra högsta grad sakkunnigt, anför att det både för analyslaboratoriet och för kontrollanstalten »är oundgängligen nödvändigt att lokalfrågan snarast löses».

Det var alltså i syfte att snabbt få en lösning på denna fråga som jag tillät mig att motionera i ärendet. Nu har det som utskottet här meddelat tillkallats en utredningsman — det skedde i maj detta år — med uppdrag att skyndsamt utreda frågan om förläggningen och utrustningen av denna anstalt. Det är i och för sig mycket tacknämligt att man får en skyndsamt utredning. Vad som möjligtvis kan sägas vara något oroande är det som har yttrats av jordbrukshögskoleutredningen, vilken meddelar att frågan om den lantbrukskemiska kontrollanstalten också har samband med en del av de utredningsuppdrag som jordbrukshögskoleutredningen har fått sig anförtrodda. Det kan ändock inte i längden få fortsätta på det viset, att utredningen skall stå i vägen för en ytterligare nödvändig upprustning av den jordbruksvetenskapliga forskningen.

Jag skall, herr talman, inte framställa något yrkande, men jag skulle gärna vilja rikta en enträgen vädjan till jordbruksministern att tillse, att den utredning, som nu är tillsatt, snarast måtte färdigställas, så att man kan få en proposition om den lantbrukskemiska kontrollverksamheten till 1958 års riksdag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner angående utredningar och förslag på trädgårdsnärings

område m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser Åstad 1¹ i Östergötlands län m. fl. fastigheter.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Ang. försäljning av f. d. skolhemmanet Slogstorp 6¹ i Malmöhus län**

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 15, hade Kungl. Maj:t under punkten 4 föreslagit riksdagen att medgiva, att f. d. skolhemmanet Slogstorp 6¹ i Hammarlunda socken, Malmöhus län, finge försäljas till egendomens arrendator Arvid Jönsson för en köpeskillning av 91 000 kronor samt på i huvudsak de villkor i övrigt, som domänstyrelsen föreslagit.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts framställning under förevarande punkt.

Reservation hade anmälts av herr *Franzén*, som dock ej antytt sin mening.

Herr FRANZÉN (cp):

Herr talman! När detta utskottsutlåtande justerades, anmälde jag blank reservation under punkterna 3 och 4. Att jag reserverat mig beror inte på att jag har en annan uppfattning än jordbruksutskottet, utan det beror på att jag vill framföra vissa principiella synpunkter.

Uppskattningsnämnden, som värderat gårdarna och en gång tidigare gjort en värdering, och riksdagen har år 1954 beslutat i ärendet. Senare har uppskattningsnämnden räknat upp köpeskillningarna med 5 procent. En delegation från utskottet har besökt gårdarna och kommit till den uppfattningen, att priset var för lågt. Jag föreställer mig, att det

Ang. försäljning av f. d. skolhemmanet Slogstorp 6¹ i Malmöhus län

måste vara mycket svårt för uppskattningsnämnden, som väl har att följa de principer som riksdagen härvidlag har fastslagit, att en gång och två gånger fastställa ett visst värde och sedan, när riksdagen säger att det är för lågt, komma fram till någon saklig motivering för högre uppskattning nästa gång. Jag föreställer mig också, att det är mycket svårt för en delegation att komma till ett absolut bestämt värde. Jag underskattar givetvis inte erfarenheten hos den delegation från utskottet, som varit utsänd, men det måste vara mycket svårt för en delegation, som besöker en gård kanske en eller två timmar, att i detalj värdera gården lika noggrant som en uppskattningsnämnd, som använder kanske flera dagar för värderingen. Och jag har även svårt att förstå, hur uppskattningsnämnden skall kunna komma till annat resultat så länge samma metod användes.

I det fall som behandlas under punkt 3 — Slogstorp 6¹ — har uppskattningsnämnden värderat jorden till 3 800 kronor per hektar. Delegationen anser, att detta är för låg summa. På Starrarp har uppskattningsnämnden värderat jorden till 3 000 kronor per hektar. Delegationen anser att också detta pris är för lågt. Uppskattningsnämnden uttalar, att egendomen är belägen i en »karg och mager bygd». Det tycker jag är underligt, när den ligger i Skåne, men det måste väl vara så. Om en jord som är mager betalas med 3 000 kronor per hektar, anser jag emellertid att det är ett högt pris.

Beträffande Starrarp 8 heter det, att byggnadsbeståndet på huvudgården är i huvudsak gammalt och otidsenligt och att ett garage och värmeledningsanläggning i boningshuset m. m. tillhör arrendatorn. Det finns ingen skog att tala om på Starrarp.

Men nu skall jag säga några ord om punkt 2, som vi nyss beslöt om. Den avsåg Skyllinge 2 i Östergötlands län. Där är jorden värderad till 1 830 kronor per hektar. Delegationen har sagt att detta är för högt pris: vi skall slå ner priset och sälja egendomen billigare. Där finns

det ändå — utom 34 hektar åker — nära 17 hektar betesmark och en hel del skog. Jag föreställer mig att delegationen menar att det är skogen som har värderats för högt.

Jag kommer, när jag sammanfattar detta, fram till att det är oerhört svårt för riksdagen att i ett visst fall säga, att jorden värderats för lågt eller för högt. Jag tror att vi bör lita på uppskattningsnämnderna, som ändå värderar efter de principer som riksdagen fastslagit. Om vi vill att en uppskattningsnämnd skall komma till annat resultat, måste vi ändra de fastställda principerna för värderingen.

Man kan säga, att taxeringsvärdena är högre än de köpesummor som arrendatorerna skall betala. Men fastighetstaxeringen bygger inte på en så detaljerad värdering som uppskattningsnämndens, utan sker mera schablonmässigt. Jag tror därför att man inte skall fästa så stort avseende vid taxeringsvärdet.

Jag för min del har mycket svårt att förstå denna kritik mot uppskattningsnämnderna. Skall priset på fastigheterna bli högre, måste vi också ändra principerna för värderingen. Herr talman! Jag har velat framföra dessa synpunkter, men jag har intet yrkande.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Jag tror att i sådana här saker får man försöka använda det sunda bondförståndet, som det brukar sägas, och gå fram efter vissa grunder. Det är kanske frestande att acceptera den föregående talarens uppfattning. Han säger att vi har en värderingsnämnd, som har tagit god tid på sig att gå igenom och värdera en fastighet, och sedan kommer en delegation från jordbruksutskottet och är på platsen två eller tre timmar, och den kan naturligtvis inte i detalj göra en värdering. Jag har varit med i denna delegation och i någon tidigare. Dessa delegationer har varit sammanstatta av utskottsledamöter, som har varit med i många år och som sålunda haft god erfarenhet av dessa saker. Vi har kommit till samstämmiga resultat efter våra värderingar och överläggningar.

Ang. försäljning av f. d. skolhemmanet Slogstorp 6ⁱ i Malmöhus län

Vi har handlat efter bästa förstånd då vi framfört våra synpunkter. Om de är riktiga eller inte tillkommer inte oss att bedöma, men i de fall vi har framlagt våra synpunkter i jordbruksutskottet har utskottet följt delegationens förslag. Herr Franzén var med i utskottet, och han har varit med förut när delegationer framlagt sina betänkanden. Han var med när utskottet sakbehandlade frågan. Det förvånar mig att han då ingenting hade att invända, utan det var först när vi skulle justera utlåtandet, som han kom med sina principiella synpunkter.

Herr talman! Eftersom herr Franzén gick tillbaka till de två fall, som behandlas i punkterna 2 och 3 i utlåtandet, skall jag också be att få gå tillbaka till dem och göra jämförelser. Vi bör väl kunna utgå ifrån att taxeringsvärdena utgör en norm, som genom taxeringsnämnderna och genom de förberedande nämnderna ändå är acceptabla när det gäller fastighetsvärdet i orten. När det gäller punkt 2 där kammaren har bifallit utskottets förslag, vill jag erinra om att det nya taxeringsvärdet var 116 500 kronor och försäljningsvärdet 134 000 kronor, men utöver detta försäljningspris skulle en klappalättstämpling värd 25 000 kronor tas undan. Läger man det till 134 000 kronor, kommer man avsevärt över det taxeringsvärde som är fastställt för egendomen.

När vi kommer till egendomen under punkt 3, Skogstorp, blir förhållandet helt annat. Där understiger försäljningssumman taxeringsvärdet. Det visar sig att det nya taxeringsvärdet är 100 400 kronor och försäljningssumman är 91 000 kronor. Denna summa anser vi ligga för långt under taxeringsvärdet med hänsyn till förhållandena i orten. Efter den värdering vi har gjort vid ett besök på trakten har vi kommit fram till att detta pris är för lågt, liksom också fallet är när det gäller egendomen Starrarp under punkt 4.

Vi har därför kommit till det resultatet, att riksdagen bör avslå dessa framställningar. Nya värderingar och nya förslag får föreläggas riksdagen ett annat år.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr FRANZÉN (cp):

Herr talman! Jag har inte, herr Jonsson, anmärkt på delegationen. Jag endast ifrågasätter, om inte en värderingsnämnd, som har längre tid på sig att i detalj värdera fastigheterna, ändå måste ha större möjlighet än en delegation, som besöker en plats någon timme för värderingen. Det är det jag har sagt.

Herr Jonsson gjorde vidare en invändning emot att jag icke ställde något yrkande vid sakbehandlingen i utskottet. Det gjorde jag inte, men diskussionen rörde sig i utskottet om dessa saker. Jag var kritisk redan då, men jag ställde intet yrkande. Jag har väl ändå rättighet att anmäla en blank reservation när vi justerade ärendet? Vi brukar använda det förfarings sättet i utskottet, att vi får göra det 24 eller 48 timmar efter justeringen. Det är bara detta jag har gjort.

Herr WOLGAST (cp):

Herr talman! Jag har här intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, men då herr Jonsson kom in på vissa spekulationer angående taxeringsvärdena kan jag inte underlåta att ge uttryck åt diverse reflexioner, som jag gjorde när jag läste detta utskottsutlåtande.

Jag vill inte säga att utskottet betraktar taxeringsvärdena såsom normgivande, och det är ju mycket bra, herr Jonsson. Men som stöd för sin uppfattning har dock utskottet åberopat taxeringsvärdet. Bevisvärdet av detta undanrycker emellertid utskottet självt då det i ett fall anser sig nödsakat att sälja nästan oberoende av taxeringsvärdet. Då var försäljningsvärdet för högt. Och i ett annat fall var det för lågt.

Var och en av oss, som deltagit i taxeringsarbete, får väl lov att medge, att taxeringsvärdena visst inte är så värst objektiva, om man gör en jämförelse med det resultat värderingsnämnden kommit till och det värde som sedan delegationen ifrån jordbruksutskottet kommit till. Jag tror mera på båda dessa in-

Ang. försäljning av f. d. skolhemmanet Slogstorp 6ⁱ i Malmöhus län

stanser än jag tror på de beredningsnämnder som utförde taxeringsarbetet.

Vi vet ju hur det har gått till. Vi har från taxeringsmyndigheterna helt enkelt fått ett föreläggande att jordbruksvärdena skall stiga med så och så många procent. Hade inte vederbörande nått det resultatet fick man i fastighetstaxeringsnämnderna lov att justera beloppen och på fömligen godtyckligt sätt placera ut de höjda värdena så att man kom fram till de 60, 63 eller 65 procent, som man åstundade. Jag kan inte se att det kan finnas så stor objektivitet i detta.

När jag satt med i fastighetsprövningsnämnden kunde jag likaledes se de väldiga divergenser, som fanns mellan de olika beredningsnämnderna, och man kunde se att det var mycket oriktiga resultat som hade kommit fram. Jag tror att man då det gäller bedömningen av värdena just efter taxeringsvärdena bör vara försiktig.

Vidare vill jag påpeka att man när det gäller fastighetstaxeringen dock rör sig med femårsperioder. Under en sådan femårsperiod kan man alltid göra den iakttagelsen, att jordbruksfastigheter av sämre beskaffenhet faller i pris och till slut har svårt att uppnå taxeringsvärdena. Dessa sämre jordbruk måste många gånger säljas under de åsatta värdena.

Jag har velat göra denna reflexion med anledning av att taxeringsvärdena åberopats. Jag tror att det skulle vara bra inte bara i detta utan även i andra sammanhang, då det gäller värdering över huvud taget vid jordförsäljning och vid jordköp, om man kunde få ett mera enhetligt statligt instrument, som på olika områden skulle kunna åstadkomma en mer objektiv värdesättning.

Jag har inte något särskilt yrkande utan instämmer i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag anser, att vad herr Wolgast här sagt om beredningsnämndernas arbete icke bör stå oemotsagt i kammarens protokoll. För min del måste jag säga, att så långt min erfarenhet

räcker har beredningsnämnderna utfört ett mycke samvetsgrant och objektivt arbete. Det har ingalunda gått till på det sättet, att beredningsnämnderna schablonmässigt på order från högre ort generellt har höjt fastighetsvärdena med vissa procent, utan varje fastighet har bedömts för sig, sakligt och alldeles oberoende av de bestämmelser, som eventuellt kan ha kommit. Dessa procenttal som herr Wolgast nämnde har ju grundat sig på de försäljningsvärden, som under den gångna perioden uppnåtts. Den höjningsprocent, som har kommit fram, är alltså statistiskt underbyggd.

Även om man inte på kronan eller hundrakronan kan säga, att ett taxeringsvärde är det riktiga för en fastighet, så ger det dock en viss antydning, så ger det dock en viss antydning. Ett taxeringsvärde, som ligger i närheten av till exempel 100 000 kronor, ger en antydning om att ett försäljningsvärde, som ligger avsevärt under det, måste anses vara för lågt.

Herr talman, jag har ansett, att detta bör komma till kammarens protokoll.

Herr WOLGAST (cp):

Herr talman! Jag vill inte betvivla, att beredningsnämnderna har gjort så gott de kunnat, men nog fanns det klara direktiv just på grund av den statistik, som förelåg. Och när det gäller statistik vet vi ju, herr Spetz, hur vi skall karakterisera den — den beror helt och hållet på det material, som legat till grund för statistiken. Sannolikheten av att man räknat fram de riktiga medelvärdena beror på den spridning, som materialet har. Var och en, som har tagit del av det i sin hemort, har funnit, att spridningen i försäljningspriserna och i den procentuella stegringen är mycket stor, och att man därför ingalunda här kan dra några säkra slutsatser.

Det går inte att bara säga, att allting är statistiskt grundat. Man kommer fram till vissa värden, som visst inte bär något annat än det mer eller mindre osannolikas prägel, men som man, eftersom det inte finns några andra siffror, ändå får lägga till grund.

Ang. försäljning av kronoegendomen Starrarp 8¹ i Malmöhus län

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Eftersom det har blivit debatt om försäljningsärendena, vill jag också säga några ord. Jag har nämligen fått förtroendet av jordbruksutskottet att vara med i de delegationer, som rest ut och besiktigat gårdarna, och jag har därför någon erfarenhet på området. Jag har dock inte varit med vid granskningen av de försäljningsärendena, som det under de här båda punkterna är fråga om.

Jag vill då först vitsorda, att vi från delegationernas sida har en mycket stor respekt för den värdering, som utföres av vederbörande uppskattningsnämnder. Den förefaller att utföras efter mycket noggranna regler, där man försöker få en så objektiv värdering av fastigheterna som möjligt. Men det hindrar inte, att vi från jordbruksutskottets sida och från delegationernas sida kan komma till ett annat resultat än det, som föreligger i propositionen.

Jag kan inte underlåta att säga några ord om den punkt, som nyss behandlades och avgjordes utan ett ords debatt. Det gällde en fastighet i Östergötlands län, där jordbruksutskottet ändrat på Kungl. Maj:ts förslag. Vid delegationens besiktning och vid de undersökningar, som företagits, innan delegationen besökte gården, har man kommit fram till en ganska bestämd uppfattning om att här hade uppskattningsnämnden kommit till ett pris, som inte kunde anses riktigt med hänsyn till byggnadernas tillstånd och jordens beskaffenhet m. m. Där föreslog därför jordbruksutskottets delegation en ändring av förslaget, vilken också nyss har bifallits av kammaren.

När det gäller de båda fastigheterna i Malmöhus län, den som vi nu behandlar under punkt 3 och den som vi kommer att behandla under punkt 4, föreligger, som redan sagts, det förhållandet, att ärendena en gång tidigare har behandlats här i riksdagen. År 1952 hade fastigheten Slogstorp av uppskattningsnämnden värderats till 86 700 kronor. 1954 ansåg riksdagen, att priset var för lågt. Vad gör då uppskattningsnämnden, som

får ärendet återremitterat till sig? Jo, den anser, att det inte finns någon anledning att ändra på värderingen från 1952, men med hänsyn till penningvärdets fall höjer den saluvärdet med 5 procent. För folk, som något sysslar med fastighetsvärdering och fastighetsförsäljning, förefaller det ju ganska egendomligt, att ett sådant förslag kommer tillbaka efter fem år. Med tanke på den utveckling som skett på detta område kan det inte vara riktigt att man nöjer sig med en höjning med 5 procent av ett pris som tidigare underkänts. När därtill kommer, att taxeringsvärdet i båda de fall, som det är fråga om, ligger en bra bit över det föreslagna försäljningsvärdet, är det väl inte egendomligt, om jordbruksutskottet vidhåller sin inställning från 1954, att värderingen här har kommit till ett för lågt belopp. Därför bör hela försäljningsfrågan bli föremål för ny behandling.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

*Punkten 4***Ang. försäljning av kronoegendomen Starrarp 8¹ i Malmöhus län**

Under punkten 5 i propositionen nr 15 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att medgiva, att av kronoegendomen Starrarp 8¹ med tillhörande fastigheter i Fränninge socken, Malmöhus län, finge säljas dels huvudgården Starrarp 8¹ till Wille Lagnebo och Evy Lagnebo för en köpeskilling av 58 000 kronor, dels ägolotten Starrarp 8², varav 2,5 hektar till Axel Johansson och Astrid Johansson för en köpeskilling av 5 360 kronor samt 4,68 hektar till Gunnar Kristiansson och Martha Kristiansson för en köpeskilling av 9 240 kronor, allt på i huvudsak de villkor i övrigt, som domänstyrelsen föreslagit.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1) avslå Kungl. Maj:ts försäljningsför-

Ang. försäljning av kronoegendomen Starrarp 8ⁱ i Malmöhus län

slag i vad avsåge huvudgården Starrarp 8ⁱ;

2) medgiva, att ett område om 2,5 hektar av ägolotten Starrarp 8^s finge säljas till Axel Johansson och Astrid Johansson för en köpeskilling av 5 360 kronor samt på i huvudsak de villkor i övrigt, som domänstyrelsen föreslagit;

3) medgiva, att ett område om 4,68 hektar, utgörande återstående del av ägolotten Starrarp 8^s, finge säljas till Gunnar Kristiansson och Martha Kristiansson för en köpeskilling av 9 240 kronor samt på i huvudsak de villkor i övrigt, som domänstyrelsen föreslagit.

Reservation hade anmälts av herr *Franzén*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**, (cp):

Herr talman! Jag avstod från att begära ordet under närmast föregående punkt, men jag lyssnade med mycket stor uppmärksamhet till debatten och vill nu säga några ord i denna fråga.

När detta ärende förra gången var uppe i riksdagen, beslöt man att återremittera frågan till värderingsnämnden för ny värdering. En sådan har också nu ägt rum. Värderingsnämnden har emellertid även denna gång åsatt egendomen ett värde, som jordbruksutskottet inte kunnat godta.

Jag känner väl till egendomen Starrarp. Själv tillhör jag värderingsnämnden i Kristianstads län. Starrarp ligger visserligen i Malmöhus län, men domänintendenten där anmodade mig att tillsammans med Malmöhus läns värderingsnämnd titta på egendomen. Han ville nämligen veta, om man värderar på ett annat sätt i Malmöhus län än vi gör i Kristianstads län. Jag kom emellertid till det resultatet, att värderingsmännen i Malmöhus län värderar egendomen precis så som vi skulle ha gjort i Kristianstads län.

Jag vill erinra om att det på denna egendom är nödvändigt att göra betydande reparationer på byggnadsbeståndet, eftersom underhållet betydligt eftersatts. Enbart boningshuset behöver repareras för 34 000 kronor. Arrenda-

torn har själv gjort en del förbättringar på boningshuset. Han har dragit in en liten värmeledning bl. a. Men jag tror ändå inte att man skulle kunna förstå någon anställd att bo i huset utan att stora reparationer först finge göras.

Nu gör man gällande att denna egendom är för lågt värderad. Många här i kammaren tror kanske att denna egendom, därför att den ligger i Skåne, i Malmöhus län, består av ypperlig jord. Jag vill då tala om, att den ligger på Linderödsåsen, omgiven av skog och backar, och att jorden är mycket ojämn till kvaliteten. Den bästa jorden ligger i dalarna, men där är inte tillräckligt dränerat, och dräneringsarbeten behöver göras för omkring 15 000 kronor.

Det är ganska egendomligt, att jordbruksutskottet på detta sätt vill nonchalera det resultat som en värderingsnämnd, som sysslar med ärenden av denna art året runt, kommit till. Domänenverket anser som sagt att saluvärdet är skäligt, men har överklagat det höjda taxeringsvärdet, då man anser att egendomen blivit för högt taxerad.

Nu anser jordbruksutskottet, att försäljningsvärdet är för lågt. Här har i dag upplysts om att en delegation från utskottet varit och tittat på egendomen. Varför har inte denna delegation angivit, vad den anser att egendomen bör kosta? Det hade väl bara varit tillbörligt, att utskottets delegation lagt fram en siffra i stället för att bara säga att egendomen är för lågt värderad. Det blir olidligt i fortsättningen för dem, som har att svara för värderingen av kronans egendomar, om vi nu skulle följa utskottets förslag.

Domänenverkets representanter, domänintendenterna, kommer att känna sig mycket illa berörda av vad som här sker. Alla, eller åtminstone största delen av dem, har ju agronomutbildning, och det kan väl tyckas, att de skulle besitta tillräckliga kunskaper för att värdera en sådan egendom, som det här är fråga om, så att man inte från riksdagens sida skall behöva säga, att värderingen inte är till fyllest.

Jag vill vidare erinra om en annan

Ang. försäljning av kronoegendomen Starrarp 8¹ i Malmöhus län

försäljningsfråga som var uppe här i riksdagen i våras. Det gällde den gång- en försäljning till Malmö stad av en egendom strax utanför staden. Marken på den egendomen kan nog sägas tillhöra Malmöhus läns bästa jordar. Malmö stad skulle nu köpa den marken dels för att ha den till en idrottsplats och dels för annat ändamål. Det var den gången mycket bråttom, och man ville att ärendet skulle avgöras omedelbart. Egendomens taxeringsvärde hade höjts avsevärt, men man ville inte avvakta att det skulle definitivt fastställas, utan försäljningen skulle komma till stånd genast. Egendomen såldes också till Malmö stad för ett mycket billigt pris. Man motiverade det med att Malmö stad hade avstått mark till ett flygfält, varför man ansåg att staden i gengäld borde få köpa denna mark billigt. Men Malmö stad hade väl ändå i vanlig ordning fått ersättning för den mark som staden tidigare hade sålt.

Naturligtvis kan det ibland vara befogat med en dylik utbytesaffär. Faktum är väl dock att en stad som köper en egendom har större möjligheter att klara finanserna än en jordbrukare som kanske är skuldsatt upp över öronen och övertar en egendom på en sådan ås som det här är fråga om. Jordbrukaren tvingas ju nu att erlægga ett betydligt högre pris än vad värderingsmännen från början föreslagit. Taxeringsvärdet har höjts från 65 700 kronor till 97 800, alltså med 32 000 kronor. Domänverket har förklarat att man inte kan godta den höjda taxeringen och har yrkat på en avsevärd nedsättning av densamma.

Jag skall inte här fortsätta den debatt som förekom under föregående punkt angående beredningsnämndernas värderingar. Jag vill bara konstatera, att även om värderingsnämnderna naturligtvis alltid handlar efter bästa förstånd, så kan de ju någon gång göra sig skyldiga till ett misstag. Det bevisas ju bl. a. av det faktum, att många värderingar ändras av prövningsnämnderna eller högre instans. Det är ju bara mänskligt, ty alla kan begå fel.

Man kan naturligtvis inte heller frita domänverkets värderingsmän för att kanske någon gång kunna ta fel. Här är det dock ett faktum, att denna egendom värderats på nytt sedan den första värderingen underkänts. Inte heller vid den andra värderingen kunde man emellertid komma fram till högre pris än vad man från början åsatt egendomen med tillägg för den skedda penningvärdeförsämringen.

Både boningshuset och uthusen på Starrarp är i behov av stora reparationer. Om egendomen nu inte säljs utgår jag ifrån att man blir tvungen att utarrendera den. Då måste domänverket säkerligen punga ut åtskilligt med pengar för att göra de nödvändiga reparationerna på byggnaderna och sätta dem i stånd på sådant sätt, att de fyller de anspråk som man numera ställer.

Jag anser, herr talman, att riksdagen bör bifalla Kungl. Maj:ts proposition i denna del. Jag hemställer därför om bifall till densamma.

Herr ANDERBERG (s):

Herr talman! Det har under punkt 4 av detta utlåtande varit en ingående diskussion om de principer som tillämpas vid värderingar av sådana egendomar som det här är fråga om.

1954 års riksdag ansåg, att det värde, som uppskattningsnämnden kommit fram till år 1952, var för lågt, varför ärendet återremitterades. Värderingsnämnden höjde sedan värdet med 5 procent. Mellan åren 1952 och 1957 har det emellertid skett en väsentligt högre jordvärdestegring på grund av penningvärdeförändringen. Av den anledningen har taxeringsvärdet också höjts.

Den föregående talaren gjorde gällande, att byggnadsbeståndet på denna egendom skulle vara mycket dåligt. Ingen av ledamöterna i den delegation från jordbruksutskottet som var nere och tittrade på egendomen kunde emellertid finna att boningshuset skulle vara så dåligt som herr Elofsson gjorde gällande. Man ansåg tvärtom att byggnadsbeståndet var medelgott, varför någon sänk-

Ang. försäljning av kronoegendomen Starrarp 8ⁱ i Malmöhus län

ning av värdet av den anledningen inte borde ske. Beredningsnämndens ordförande i distriktet är en gammal kommunalman från socknen. Han har deltagit i värderingsarbetet vid flera olika tillfällen och har alltid mycket omsorgsfullt skött sina uppdrag. Fastighetsberedningsnämnden föreslog en höjning av taxeringsvärdet till 97 800 kronor, medan uppskattningsnämnden hade värderat fastigheten till 58 000 kronor. Då förslag förelåg om försäljning blev det ingående diskussion av ärendet. Fastighetstaxeringsnämnden beslöt därefter enhälligt att fastställa beredningsnämndens förslag.

Domänstyrelsen klagade hos fastighetsprövningsnämnden. Efter undersökning fastställde även prövningsnämnden det av beredningsnämnden föreslagna taxeringsvärdet. Detta värde har alltså inte satts på en höft utan efter undersökning av förståndiga människor, som har sysslat med jordbrukstaxering i dessa trakter och väl känner bygden och dess förhållanden. Jag kan försäkra kammaren, att det inte följts andra principer i detta fall än i alla andra fall inom detta distrikt, ty jag har själv varit fastighetstaxeringsnämndsordförande i distriktet.

Jag kan inte finna att här har begåtts någon mannamån, och att uppskattningsnämnden har tagit så lätt på saken, att den endast höjt beräkningen med 5 procent och sagt att det är nog, det kan jag inte finna riktigt. Jag har sällan sett något försäljningsärende i jordbruksutskottet, där det varit så stor skillnad mellan försäljningsvärde och taxeringsvärde. Försäljningsvärdena brukar ligga 15 å 20 procent över taxeringsvärdena, det har nog var och en som sysslat med dessa saker sett, och då kan jag inte finna annat än att man här har kommit för lågt i värderingen.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**, (cp):

Herr talman! Jag skulle vilja fråga föregående talare: Om byggnadsbeståndet är så bra, varför har då domänver-

kets egna byggnadsakkunniga föreslagit 34 000 kronor till reparationer?

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande mom. 1 av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan samt särskilt angående mom. 2 och 3.

I fråga om mom. 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande försäljningsförslag.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elofsson, Gustaf*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38 punkten 4 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts ifrågavarande försäljningsförslag.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. 2 och 3 hemställt.

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 366, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-

tion med förslag angående visst lotteri-förfarande i samband med återbetalning av överskjutande preliminär skatt.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 154 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 367, i anledning av väckta motioner angående utredningar och förslag på trädgårdsnäringsens område m. m.;

nr 368, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser Fettjestad Ågården 2¹ i Östergötlands län m. fl. fastigheter; och

nr 369, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser Åstad 1¹ i Östergötlands län m. fl. fastigheter.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och bordlades en av herr *Johansson, Theodor*, under sammanträdet till herr talmannen avlämnad av honom och herr *Andersson, Torsten*, under tecknad motion, nr 558, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en kampanj för lönsparande.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.06.

In fidem
G. H. Berggren